

до правотворчої функції міжнародного судового органу, розглядаючи це як зазіхання на їх суверенні права;

– міжнародне правосуддя у галузі прав людини базується на універсальній концепції прав людини;

– попри відсутність нормативного закріплення, судовий прецедент діє фактично й впливає на діяльність як самих міжнародних юрисдикційних органів, так і на суб'єктів міжнародного права, а також й на національні правові системи.

Боярчук К. О.

*студент, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ СПОСОБИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Вплив норм міжнародного права на внутрішньодержавне проявляється через узгодження змісту норм національного права та відповідних положень міжнародного права. Зазвичай таке узгодження здійснюється шляхом прийняття таких національних норм, що відповідають принципам і нормам міжнародного права, або шляхом включення міжнародно-правових норм до національного законодавства. Такі процеси називають імплементацією або трансформацією міжнародно-правових норм.

Слід зазначити, що цими двома термінами загалом позначають одні і ті самі явища, хоча вони й мають певні особливості у змісті. Однак використання терміну «трансформація» в такому аспекті слід вважати не зовсім вдалим, адже етимологічно цей термін означає зміну форми. Таким чином, якщо зводити суть поняття трансформації до забезпечення державою за допомогою свого внутрішнього права реалізації норм міжнародного права, то в такому випадку доцільніше застосовувати термін «імплементація». Крім того саме такий термін використовується в західній правовій доктрині та в актах міжнародних організацій, зокрема в актах ООН.

Термін «імплементація» (від англ. implement) буквально означає «здійснення». Загалом під імплементацією розуміють «установлений державою порядок застосування норм міжнародного права на її території» [7]. Однак існують і окремі думки науковців з приводу визначення цього поняття.

О. Скакун вважає, що імплементація – це перенесення (введення) у національне право норм і принципів міжнародних актів. А. Гавердовський розуміє під імплементацією «цілеспрямовану організаційно-правову діяльність держав, яка здійснюється індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій з метою своєчасної, всебічної і повної реалізації прийнятих ними, відповідно до міжнародного права, забор'язань. Він також зазначає, що сутність імплементації полягає не в трансформації міжнародно-правових норм у норми національного права, а в процесі сприйняття національним правом правил міжнародних договорів [2]. Суворова розглядає термін «імплементація» як синонім поняття «реалізація» – втілення норм міжнародного права у практичну діяльність держав та інших суб'єктів [8].

Таким чином, під імплементацією міжнародно-правових норм розуміється система правових і організаційних засобів як створюваних спільними зусиллями держав, так і використовуваних індивідуально з метою всебічної, своєчасної і повної реалізації прийнятих відповідно до міжнародного права забор'язань.

Для найбільш ефективного здійснення процедури імплементації норм міжнародного права кожна держава має певний механізм імплементації, що являє собою сукупність правових засобів, які використовуються державами для забезпечення досягнення цілей міжнародно-правового регулювання.

Серед основних способів імплементації норм міжнародного права виділяють трансформацію, відсилку, та рецепцію. Саме про ці три способи імплементації зазначає Д. Б. Левін, при цьому наголошуючи, що в літературі з міжнародного права немає єдиного розуміння змісту цих понять [4].

Трансформація загалом являє собою переробку тексту міжнародно-правового акта із прийняттям на цій основі норм внутрішнього права, що формулюються вже інакше ніж у першоджерелі. Прихильники концепції трансформації Р. Бледсо та Б. Бочек вважають, що дане явище частково засновується на вірі в суверенний характер держави, так як держава має виразити свою згоду на обов'язковість для неї норми міжнародного права у чіткій та ясній формі [10].

І. Лукашук виділяє три види трансформації: пряма трансформація (інкорпорація) тобто включення норм, що містяться в договорі у внутрішнє право країни безпосередньо; опосередкована

трансформація – норми договору набувають сили норм внутрішнього права лише після видання законодавчим органом спеціального акта; змішана трансформація – поєднує елементи перших двох [5]. А от А. Гавердовський розрізняє поняття інкорпорації та трансформації, вважаючи останню більш глибокою правовою дією, що пов'язана не просто з відтворенням, а й з переробкою норм певного міжнародного договору [13].

Вчені також виділяють такі два види трансформації: загальну (генеральну) та спеціальну (індивідуальну). Загальна трансформація – це включення в національну правову систему усього або частини міжнародного права на основі загальної норми національного права (найчастіше норми конституції). Спеціальна трансформація передбачає перетворення окремого джерела міжнародного права на норму національного права за допомогою конкретного національного правового акта [10]. Прикладами трансформації можуть слугувати окремі положення Кримінального кодексу України. Так, ст. 442 КК, що передбачає відповідальність за геноцид є результатом трансформації положень Конвенції про попередження злочинів геноциду та покарання за нього 1948р.

Під відсиланням розуміють вказівку у нормативно-правовому акті держави на міжнародне право як на джерело, що регулює відповідні відносини. Відсилання передбачає дію міжнародних норм у незміненому вигляді, їх пряме застосування суб'єктами. Відсилання є досить складним у застосуванні та має певні особливості. Лукашук зазначає, що при відсиланні норми міжнародного права імплементуються в національну правову систему, але при цьому вони не розчиняються в ній, а посідають особливе місце. Вчений також зазначає, що такі норми слід позначати терміном «інкорпоровані норми», тобто норми запозичені з міжнародного права [6].

Загалом виділяють два види відсилання: загальне – вказує, що всі чинні договори держави, ратифіковані нею у встановленому порядку, є частиною її правової системи чи законодавства (ст. 9 Конституції України, ч 4 ст. 15 Конституції Російської Федерації тощо); спеціальне – містить посилання на конкретну норму певного міжнародного договору (відповідно до ст. 15 Закону України «Про дорожній рух» на території України діють національні і міжнародні посвідчення на право керування транспортними засобами, що відповідають Конвенції про дорожній рух 1968 р.).

Рецепція – це текстуальне повторення нормотворчим органом держави змісту міжнародно-правової норми в статті нормативно-правового акта. Звернення до рецепції може мати різні мотиви: від бажання повторити вдале формулювання статті міжнародно-правового акта до прагнення продемонструвати щонайповніше дотримання прийнятого міжнародного забор'язання» [10]. Рецепція є досить поширеним способом імплементації і в основному застосовується після надання державою згоди на обов'язковість міжнародного договору. Можна сказати, що рецепція є фактичним повторенням змісту норм міжнародного права відповідними актами національного права. В. Г. Буткевич вважає, що суть рецепції у тому, що законодавець запозичує в міжнародному праві модель поведінки і надає їй юридичного обов'язку для суб'єктів внутрішньодержавного права у відповідних правовідносинах. Він наголошує, що рецепція може існувати лише у «спеціальній формі», в конкретному випадку. Рецепція у «загальній формі», тобто відтворення в національному праві без змін усього міжнародного права, не практикується [1].

О. Шпакович зазначає, що за рецепції не можна говорити про пряму дію міжнародно-правових норм у внутрішньому правопорядку, так як рецепція є просто засобом їхньої заміни. «Після рецепції у внутрішньому праві починають діяти норми тільки ззовні, словесно схожі на міжнародно-правові, а по суті – норми внутрішнього права» [37]. Прикладом рецепції може слугувати розділ II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». Дані норми є результатом рецепції відповідних положень Загальної декларації прав людини 1948р., Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950р. тощо.

Трапляються й випадки, коли держава вживає заходів щодо приведення свого законодавства у відповідність з нормами міжнародного договору ще коли готується приєднатися до нього. Таке явище отримало назву попередня рецепція. Так наприклад ФРН вдалася до такої рецепції, коли готувалася приєднатися до Європейських конвенцій про правову допомогу з кримінальних справ, подібна ситуація склалась і в США у 1986 році, коли сенат даючи згоду на ратифікацію Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього, попередньо видав відповідне імплементаційне законодавство [3, с. 295-296].

Література:

1. Буткевич В. Г. Согласование международного и внутрисударственного права. К., 1981.
2. Гавердовский А. С. Имплементация норм международного права. К., 1980.
3. Курс международного права: В 7 т. – М., 1989. – Т. 1.
4. Левин Д. Б. Актуальные проблемы теории международного права. М., Наука. 1974. С. 247
5. Лукашук И. И. Внутрисударственное право о соотношении его норм с нормами международного права // Международное право / Отв. Ред. Г. И. Тункин. М., 1982.
6. Лукашук И. И. Национальное право о взаимодействии с международным правом // Международное право. Общая часть. М., 1999.
7. Скомороха В. Практика Конституційного суду України як засіб імплементації європейських стандартів прав і свобод людини в Україні // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 5. – с. 61-88.
8. Суворова В. Я. Обеспечение реализации договорных норм международного права (юридическая природа) // Сов. гос. и право. – 1991. – № 9. – с. 116.
9. Усенко Е. Т. Теоретические проблемы соотношения международного и внутрисударственного права // Советский ежегодник международного права. 1977. М., 1979. С. 69
10. Шпакович О. Особливості способів імплементації міжнародно-правових норм // Віче. – 2010. – № 17. – с. 23-25.

*Кріль М. М.
студент,
Національний університет
«Одеська юридична академія»*

РОЛЬ «М'ЯКОГО ПРАВА» В ОКРЕМИХ СФЕРАХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У міжнародній практиці широкого поширення отримали різноманітні акти, які не мають обов'язкової юридичної сили. Ці акти використовуються поряд з міжнародними договорами, міжнародно-правовими звичаями і серйозно впливають на регулювання міжнародних відносин. В науці і практиці акти такого роду часто називають «м'яке право».

В науці міжнародного права єдиного підходу до визначення «м'якого права» немає. З самого початку під «м'яким правом» розуміли різні за своєю сутністю явища. Одні вчені розглядали цей